

DATE DESPRE FOSTUL JUDEȚ VLAȘCA IN TIMPUL RĂZBOIULUI DE INDEPENDENȚĂ

de EMIL PĂUNESCU

Extrase din cele câteva dosare care s-au păstrat pînă astăzi, documentele privitoare la anii 1877—1878 — rămase din fondul arhivistic Prefectura de Vlașca (plasa Marginea) — se referă la o diversitate de probleme, consemnînd știri mai bogate sau mai lapidare.

În cadrul contribuției materiale a întregii țări la susținerea războiului pentru independență, unele județe — datorită poziției strategice, a situației căilor de comunicație — au avut o pondere aparte în efortul de război. Între acestea, în primul rînd județele Ilfov, Vlașca și Teleorman.

Principalul drum de aprovizionare al armatei ruse trecea prin Județul Vlașca, ceea ce a făcut ca populația civilă a acestei zone să fie majoritar antrenată în transporturile pentru armată. Dezorganizarea gospodăriilor țărănești, rechizițiile, găzduirea unităților militare române și ruse, apoi a spitalelor militare și a prizonierilor, refugiarea populației în fața jafurilor și bombardamentelor turcești, încetarea vieții economice într-unui din cele mai importante porturi ale țării — Giurgiu — au constituit tot atîtea aspecte ale stării de război.

Capitalei județului Vlașca i se opunea dincolo de Dunăre una din cele mai numeroase garnizoane otomane, care amenința forțarea fluviului și un atac direct asupra Bucureștilor și care a supus Giurgiu unui bombardament sistematic, cauzîndu-i pagube însemnate.

Pînă în ajunul trecerii Dunării la Zimnicea se acreditase ideea că fluviul va fi forțat la Rusciuc¹ și chiar după aceea exista zvonul că Rusciucul va fi asediat².

În lunile următoare duelul de artilerie Giurgiu—Rusciuc a continuat cu înverșunare. Astfel, episcopul bisericii Adormirea Maicii Domnului, State Anton, face cunoscut Ministerului de Externe că la 21 iunie biserica „a fost spartă de ghiulele din Rusciuc” și „poate să fie o pagubă de două pînă la trei mii napoleoni”³. Un alt bombardament important este înregistrat în 5 august, în urma luptelor de avanposturi din zona Lomului. Între victime — o femeie, „ucisă de un obuz în stradă, trei muncitori și mai mulți răniți. Clădirile au suferit mult. Un obuz căzînd deasupra gării a pătruns în magazia de mărfuri unde a izbucnit, sfărîmînd birouri, dulapuri, saci, așa că jumătate magazia

¹ Vezi pentru amănunte : Emil Păunescu, Date mai puțin cunoscute despre orașul Giurgiu la 1877, în volumul *Ilfov, file de istorie*, în curs de editare.

² În adresa nr. 4851 din 2 iulie 1877, subprefectura Marginea solicită Prefecturii Vlașca repararea localului, „avînd speranța că rușii în curînd vor trece Dunărea și după luarea Rusciucului” se vor întoarce în oraș (Arh. St. Ilfov, fond Pref. Vlașca, dos. 389, f. 196).

³ Documente privind istoria României. Războiul pentru independență, vol. IV, Edit. Academiei, București, 1952, doc. 545 (în continuare se va cita D.I.R.I.).

este dărîmată⁴. În zilele următoare luptele de artilerie au continuat. „Populația Giurgiului a fost înștiințată să plece din oraș⁶. Turcii și-au reînnoit proviziile de muniții⁶ și se credea chiar că vor ataca aripa stingă a armatei ruse de peste Dunăre⁷.

Un nou bombardament violent se înregistrează în 21 august timp de 5 ore⁸. „Obuzurile au vătămat localul poliției, magazinul și grajdul domnului G. Dimitriu (cari au ars ou totul). Au mai atins 4 persoane⁹. La începutul lunii septembrie se mai credea într-un asediu al Rusciucului¹⁰, apoi centrul de interes se mută asupra bătăliei de la Plevna, deși bombardamentele au continuat¹¹.

În perioada ostilităților autoritățile au părăsit orașul¹², diverse clădiri administrative avînd de suferit. La 4 septembrie subprefectura Marginea solicita fonduri pentru plata chiriei casei lui Stancu Preda din Frățești (unde-și mutase cancelaria) și „bordeului“ lui Stan Ghimpețeanu din același sat (care găzduia provizoriu cazarma și arestul)¹³. Într-un proces-verbal încheiat la 25 ianuarie 1878, T. Mărculescu — polițaiul urbei și V. Dimitrescu — membru al Consiliului județean constatau că tribunalul nu se poate reîntoarce în casele Zaharoglu, acestea fiind „foarte rău degradate de obuze, astfel că azi nu sînt în stare de locuit și nici nu se poate repara într-un timp scurt“¹⁴. Primăria solicita Comitetului permanent al județului Vlașca în adresa nr. 1850 din 16/28 octombrie 1877, „foarte urgent“, să i se cedeze două camere în localul spitalului, pentru a-și muta provizoriu cancelaria din cortul aflat în vii. „pînă a-și putea aranja cele necesare pentru înființarea unui bordei pe locul Islazului“¹⁵.

În ceea ce privește depoul Regimentului 5 dorobanți, după ce a fost instalat cît de cît satisfăcător la mutarea în Comana¹⁶, comandantul său se plîngea la 24 august că localul unde este cazarmată trupa este degradat în ultimul hal și ploile au stricat efectele și munițiile de război, cerînd alt local¹⁷.

Prefectura se mai afla la 5 februarie 1878 la Comana, vechiul local din Giurgiu fiind bombardat și în mare parte distrus¹⁸.

Într-o intervenție, deputatul colegiului III Vlașca, R. Ștefănescu, cerea la 9 ianuarie Ministerului de Externe ca în acordul româno-rus pentru despăgubiri să fie prevăzute și pagubele cauzate orașului Giurgiu¹⁹. Și președintele Consiliului de Miniștri se interesa de demersul unor senatori pentru despăgubirea locuitorilor din Giurgiu și Calafat²⁰.

În arhiva Prefecturii Vlașca se mai păstrează un dosar cu bugetul primăriei orașului Giurgiu din 1878, în care se semnalează distrugerile din anul precedent²¹, precum și unul privitor la daunele suferite de porturile din județul Vlașca în perioada 1 aprilie 1877—1 aprilie 1878²².

⁴ „Resboiul“, nr. 13, 5 august 1877.

⁵ Ibidem, nr. 22, 14 august 1877.

⁶ Ibidem, nr. 24, 16 august 1877.

⁷ Ibidem, nr. 25, 17 august 1877.

⁸ D.I.R.I., V, 1086 ; „Resboiul“, nr. 29, 30.

⁹ „Resboiul“, nr. 30.

¹⁰ D.I.R.I., VI, 89 (primarul Giurgiului, dr. G. Alexescu, supune spre știință Prefecturii Vlașca cererea comandantului companiei 5 din Regimentul 5 dorobanți pentru a i se rechiziționa un car „pînă la terminarea luării Rusciucului“).

¹¹ Ibidem, VII, 293, 267, 354, 841.

¹² E. Păunescu, op. cit., notele 5, 30, 39, 40, 41.

¹³ Arh. St. Ilfov, Pref. Vlașca, dos. 389, f. 180.

¹⁴ Ibidem, f. 465. Vezi și „Inventariu de obiectele ridicate din localul tribunalului Giurgiu și transportate la spitalul județului“, în care apar 5 dulapuri „stricate de obuze“ (ibidem, f. 308).

¹⁵ Ibidem, f. 285.

¹⁶ Ibidem, f. 22.

¹⁷ Ibidem, f. 156.

¹⁸ D.I.R.I., IX, 517.

¹⁹ Ibidem, VIII, 891.

²⁰ Ibidem, IX, 579.

²¹ Arh. St. Ilfov, Pref. Vlașca, dos. 398, f. 33—50, 55, 84.

²² Ibidem, dos. 236 (fost 254), f. 1—7.

Discuțind despre contribuția populației la susținerea operațiilor militare, nu trebuie să uităm că greul a fost suportat în primul rând de țărânie și că administrația venală nu și-a dezmințit caracterul de clasă nici în momentele înălțătoare și grele ale războiului pentru independență.

În primul rând este vorba de respectarea legii privind lucrarea pământului militarilor concentrați. Nenumărate jalbe, din toate colțurile țării, vorbesc despre nepăsare, reavoință și abuzuri. În ceea ce privește regiunea de care ne ocupăm am aminti că 629 milițieni din Vlașca și 407 din Teleorman, concentrați în Regimentul 5 dorobanți, reclamă superiorilor că n-au primit ajutorul pentru munca câmpului, ba că le sînt rechiziționate și vitele, iar primarii chiar „execută încă pe femeile lor la lucrarea pământului pentru arendaș sau proprietar”²³.

Se dau ordine, dar de cele mai multe ori ele devin hîrtii îndosariate. Considerăm semnificativă reproducerea următorului document :

„Spre a se putea face un control mai serios obligațiunii ce au comunele prin lege de a se face munca semănăturilor militarilor concentrați vă invit a forma de urgență un tablou pe comunele din acea plasă prin care să se arate numele și prenumele militarilor concentrați, felul și cantitatea muncii ce trebuie să li se facă și cît anume s-a lucrat pentru fiecare.

Acest tablou, despre a cărui exactitate vă las toată răspunderea, îl veți înainta imediat Prefecturii spre a se comunica D-lui Ministru de Interne”²⁴.

Efectul urgentului ordin este că la 7 octombrie (!) subprefectul de Marginea este iarăși muștrat că nu trimisese „tablourile” cu pricina²⁵. În aceeași perioadă prefectul de Vlașca întreabă Ministerul de Război dacă 2 soldați din Gîstești (plasa Neajlov) sînt prezenți la corpurile lor, pentru a ști dacă trebuie să li se facă munca de toamnă (deci, pînă la acea dată, nu li se făcuse !)²⁶.

Însuși primul-ministru, I. C. Brătianu, ordona la 14 octombrie tuturor prefectilor „ca toate lucrările cîmpului și arăturile de toamnă să se facă cu cea mai mare regularitate”, căci dispozițiile „nu s-au executat întotdeauna și pretutindeni cu scrupulozitate”²⁷. Într-o circulară a Ministerului de Interne adresată prefecturilor se recunoștea, la 28 ianuarie 1878, că legea privind obligativitatea comunelor de a executa muncile agricole ale celor plecați pe front „nu în toate părțile s-a executat după cum trebuia și mulțime de familii ale rezerviștilor se găsesc astăzi în suferință materială”. Soluția ? — se cere să se facă „un apel călduros la avușii și mai cu osebire la proprietarii (subl. noastră — E. P.) aceluia district ca să deschidă liste de subscrieri”²⁸.

Abuzuri ale funcționarilor guvernamentali se comiteau în cele mai diverse situații. Cu ocazia concentrării rezerviștilor clasei anului 1869, prefectul de Vlașca se simțea obligat să atragă atenția subordonaților săi că „orice ocrotiri din partea vreunui funcționar sau particular se vor pedepsi cu toată asprimea legii militare”²⁹. Cinci săptămîni mai tîrziu, într-o nouă adresă din 6 octombrie 1877 către subprefectura Marginea, același prefect atrăgea iarăși atenția asupra aspectelor de favoritism³⁰.

²³ D.I.R.I., IV, 335, 70, 71.

²⁴ Adresa nr. 9205 din 14 august 1877 a Prefecturii Vlașca către subprefectura Marginea. Într-o notă marginală sînt menționate comunele care n-au trimis tabele : Cacaletți, Gogoșari, Putnelu, Găvănești, Toporu, Bălănoaia, Pueni, Gostinu (Arh. St. Ilfov, Pref. Vlașca, dos. 380, f. 28).

²⁵ Ibidem, f. 69.

²⁶ D.I.R.I., VI, 1115.

²⁷ Ibidem, 1322.

²⁸ Ibidem, DK, 337.

²⁹ Arh. St. Ilfov, Pref. Vlașca, dos. 380, f. 3.

³⁰ Ibidem, f. 67 ; D.I.R.I., VII, 790.

O altă categorie de probleme privește starea și întreținerea căilor de comunicații, care — în contextul marilor mișcări de trupe și al constituirii principalelor baze de aprovizionare ale armatei ruse în zonă — căpătase o deosebită importanță.

Calea ferată București—Giurgiu fiind departe de a satisface cerințele, deși era exploatată din plin³¹, drumurile de țară au suportat traficul către și dinspre front. După inundațiile de primăvară „drumurile de comunicație sînt restabile și altele în ajun de a se restabili“ (după cum se laudă subprefectul plășii Cîlniștea, ce plecase „în persoană a executa lucrările necesarii împreună cu inginerul districtului“) ³².

Pe măsură ce mișcările de trupe se înmulțeau, Ministerul de Interne se interesa tot mai des de starea drumurilor și podurilor³³. Posibilitățile de remedieri erau foarte limitate. La 30 mai, inginerul șef al județului Vlașca (Ion C. Capșa) refera prefecturii de lipsa macaralelor necesare la baterea parilor pentru podurile în construcție³⁴, întocmind un deviz în valoare de 219 lei, ce nu i se va aproba.

Repararea podurilor a constituit o necesitate permanentă după cum dovedește și cererea comisarului Ion Retoride pentru cel din Frătești, a cărui stare proastă provocase răsturnarea unor care cu râniți la 25 septembrie 1877³⁵.

Lipsa uneltelor a constituit un impediment serios³⁶, fapt care rezultă și din adresa Serviciului Tehnic al județului Vlașca din 20 noiembrie 1877, prin care inginerul I. C. Capșa solicită prefecturii să i se deconteze suma de 82 lei cheltuită pentru unelte: „(...) văzînd marea greutate cu care se găsesc dulgheri din cauza multor lucrări întreprinse pentru trebuința armatei imperiale ruse și prețul cel mare cu care se poate angaja niște dulgheri acum, a trebuit ca în construcțiunea podurilor să mă slujesc cu țărani. Și fiindcă aceștia nu au unelte pentru asemenea lucrări am cumpărat din București“³⁷.

Un capitol aparte îl constituie situația sanitară și activitatea spitalelor. Spitalul civil al județului Vlașca a găzduit râniți ruși³⁸, deși situația sa era dificilă, atît în ceea ce privea dotarea cu instrumente³⁹, cit și lipsa combustibilului la venirea timpului friguros⁴⁰.

Cu toate condițiile materiale modeste și insuficiența cadrelor medicale, serviciul nostru sanitar și-a făcut din plin datoria. Comparația cu îngrijirea râniților în armata țaristă este edificatoare⁴¹.

Actele vremii consemnează lapidar și alte informații care privesc într-un fel sau într-altul evenimentele războiului, consecințele și implicațiile acestora.

Din cîteva „suplici“ ale tipografului Theodor Vaidescu, aflăm că acesta își întreținea familia și plătea lucrătorii din subvenția acordată de oficialitate, activitatea tipografiei strămutată la Comana nemaiaudându-i nici un cîștig⁴².

³¹ într-un raport al inginerului C. D. Pilde din 1/13 octombrie 1877 către Serviciul de Control Material și Tracțiune se vorbește despre „o creștere neașteptată în activitatea circulațiunii (22 de trenuri pe zi în loc de 6 cum erau în timpurile ordinare)“. (Arh. St. Buc., Ministerul Lucrărilor Publice, 1877, dos. 29, f. 10 verso).

³² D.I.R.L., II, 1226.

³³ Ibidem, III, 19, 20, 589.

³⁴ Arh. St. Ilfov, Pref. Vlașca, dos. 389, f. 53 („Acum trebuie a se construi din nou podurile din Comana, dintre Comana și Grădiștea, dintre Malu și Slobozia, de la Vadul Lat. de la Baciu etc., etc. și din cauza lipsei de macara sînt nevoit a nu putea începe lucrarea lor“). Vezi și f. 32, unde se vorbește de refacerea podurilor dintre Stănești și Epurești.

³⁵ D.I.R.L., VI, 1191.

³⁶ Arh. St. Ilfov, Pref. Vlașca, dos. 389, f. 133.

³⁷ Ibidem, f. 371.

³⁸ Vezi corespondența între Ministerul de Interne și Prefectura de Vlașca pe această temă în D.I.R.L., IV, 252 și 425, precum și demersurile pentru obținerea a 822 lei cheltuiți cu îngrijirea soldaților ruși între 19 mai—26 iunie 1877, sumă obținută la sfîrșitul lunii februarie 1878 (D.I.R.L., V, 104, 677, 899; IX, 311, 654, 747).

³⁹ Arh. St. Ilfov, Pref. Vlașca, dos. 389, f. 155.

⁴⁰ Ibidem, f. 234.

⁴¹ Vezi pentru amănunte cartea doctorului Ludovic Fiala, care a vizitat în septembrie 1877 Giurgiu și Frătești, Reminiscențe din resbelul romdno-ruso-turc al anului 1877 și rolul Societății „Crucea Roșie“ în timp de pace și de rebel, București, 1892, p. 45, 91, 94; Vezi și D.I.R.L., V, 357 și VII, 243, dar mai ales VII, 240 și IX, 605.

⁴² Arh. St. Ilfov, fond Pref. Vlașca, dos. 393, f. 84, 85, 229.

Alte documente vorbesc despre mișcări de trupe⁴³, „podvadă la armata rusă“⁴⁴, rechiziții⁴⁵, liste de subscripții pentru „Crucea Roșie“⁴⁶ etc.

Toate aceste date aduc o modestă contribuție la întregirea imaginilor cunoscute asupra evenimentelor războiului pentru independență într-un teritoriu situat între București și Dunăre.

DATES SUR L'EX-DÉPARTEMENT DE VLAȘCA AU TEMPS DE LA GUERRE D'INDEPENDANCE

R é s u m é

Partant des informations qui sont comprises dans quelques dossiers du fond d'archives de la Préfecture de Vlașca et qui se conservent aux Archives de l'Etat du département d'Ifov, dans la présente communication se relève la contribution des habitants de ce département pour soutenir matériellement la guerre menée par notre pays en alliance avec les armées de l'Empire Russe contre l'Empire Ottoman.

L'auteur remarque le fait que les troupes ottomanes ont effectué de Rusciuc (aujourd'hui Ruse) de nombreux bombardements sur la ville de Giurgiu, la capitale du département et ont provoqué ainsi des grandes pertes à la population et aux édifices de la ville. En même temps se présente le fait que les habitants du département de Vlașca ont effectué de nombreux transports pour l'approvisionnement des armées roumaines et russes, ont fait de nombreuses donations — des vêtements, des vivres, de l'argent etc. — et aussi des travaux pour le maintien en bonnes conditions des voies de communication et des ponts, comme aussi des hôpitaux qui se trouvaient placés sur le territoire de ce département trouvé tout près du théâtre de la guerre.

⁴³ Ibidem, dos. 395, f. 295, 540.

⁴⁴ Ibidem, f. 416.

⁴⁵ Ibidem, dos. 389, f. 85.

⁴⁶ Ibidem, dos. 380, f. 12.